

DŽEJMS DIKI (1923–1997) smatra se jednom od značajnijih figura američke književnosti sredine XX veka. Do književnosti ga je vodio uzbudljiv životni put: već nakon prvog semestra, napustio je Poljoprivredni fakultet i pridružio se avijaciji 1942. Drugi svetski rat proveo je kao operater na radaru tokom noćnih letova. Po povratku iz rata, diplomirao je engleski i filozofiju. Neko vreme je predavao na različitim univerzitetima, a uporedo se bavio i marketingom za velike firme, poput Koka-Kole. Prvu zbirku pesama objavio je tek posle tridesete godine. Nakon toga, posvetio se isključivo predavanju i pisanju. Široj čitalačkoj javnosti najpoznatiji je kao pesnik: objavio je više od dvadeset zbirki poezije, zbirka *Buckdancer's Choice: Poems* (1965) ovenčana je Nacionalnom književnom nagradom, a naredne godine Diki je proglašen za nacionalnog pesnika SAD – priznanje koje su nosila najznačajnija pesnička imena u Americi. Diki je za života napisao svega tri prozna dela, od kojih se *Izbavljenje* smatra najuspelijim.

b

DŽEJMS DIKI
IZBAVLJENJE

edicija
KIRKA

sa engleskog preveo
Mario Suško

adaptacija prevoda
Anja Marković

uredništvo, lektura, korektura
Redakcija BLUM

naslov originala
James Dickey
DELIVERANCE
© by James Dickey

Odmotala se polako, prisiljena da otkrije svoje boje, i kad god bi neko od nas popustio, umotala bi se i vratila na staro. Čitava zemlja bila je veoma napregnuta, sve dok nismo stavili četiri krigle na uglove karte i položili reku da nam otekne kroz brda, dvesta četrdeset kilometara na sever. Luisova ruka uze olovku i stavi malo, energično „X“ na mestu gde se jedan deo zelenila razlio i papir mešao sa brdovitim zemljишtem, a onda produži nizvodno, od severoistoka ka jugozapadu kroz naštampane šume. Više sam posmatrao ruku nego položaj na karti, jer ona kao da je imala vlast nad zemljишtem i, kada bi se zaustavila da Luisov glas nešto objasni, kao da su se svi tokovi ukočili i nečujno lebdeli na mestu koje je bilo uzrok zastoja. Olovka se obrnula i gumicom tobože skicirala područje koje se sigurno pružalo oko osamdeset kilometara, a gde se reka uvijala i grčila.

– Kada ponovo budu merili i preradivali ovu kartu – reče Luis – sve ovo ovde će biti plavo. Brana kod Eintrija već se gradi, a kada bude dovršena u proleće, reka će opet brzo nadoći. Čitava ova dolina biće pod vodom. Ali zasad je ovo još divljina. U pravom smislu reči divljina, poput nečeg gore na Aljasci. Zaista bi trebalo otići tamo pre nego što agenti za nekretnine zgrabe taj deo i pretvore ga u jednu od svojih idila.

Nagnuo sam se i zagledao u nevidljivi oblik koji je nacrtao, pokušavajući da nazrem izmene koje će uslediti: noćno dizanje vodostaja na brani od koje nastaje novo jezero, s njegovim izabranim parcelama, pristaništima i konzervama piva; pokušavao sam isto tako zamisliti zemlju koju je Luis opisao u njenom sadašnjem stanju, neispitanu i slobodnu. Svesno sam udahnuo i izdahnuo; telo, naročito leđa i ruke, bilo je spremno za ovako nešto. Pogled mi odluta po baru, a onda se vrati natrag na mapu, uhvativši reku na našoj polazišnoj tački. Nedaleko, u smeru jugozapada, papir je bledeo.

– Znači li to da je tu uzvišenje? – upitao sam.

– Da – reče Luis i odmah pogleda ka meni da se uveri jesam li primetio koliko je bio strpljiv. Oh, on će već pretvoriti ovo u nešto, pomislio sam. Lekciju. Princip. Načelo života. Put.

– Mora da teče kroz klanac ili tako nešto – bilo je sve što je rekao. – Ali možemo preći lako, u jednom danu. Voda bi trebalo da je dobra, pogotovo na tom delu.

Nisam baš imao predstavu o tome šta znači dobro u kontekstu rečnih voda, ali da bi bila dobra za Luisa, značilo je da voda mora da zadovolji neke čvrsto utvrđene standarde. Način na koji je pristupao stvarima bio je isključivo njegov, upravo zbog toga je i voleo to da radi. Posebno je voleo da izabere nekakav krajnje specifičan, težak oblik sporta – obično neki koji je mogao sam da praktikuje – i onda da pronađe lični pristup, koji bi kasnije mogao tumačiti. Prošao sam tako s njim kroz ribolov mušičarenjem, gađanje lukom, dizanje tegova, istraživanje pećina, i u svim tim sportovima razvijao je potpunu

izbavljenje

mističnost. Sada je kanu došao na red. Naslonio sam se i izašao iz mape.

Bobi Tripi je sedeo prekoputa mene. Imao je glatku, retku kosu i izrazito rumen ten. Njega sam najmanje poznavao u grupi za stolom, ali uprkos tome, osećao sam prema njemu priličnu naklonost. Bio je simpatično ciničan, i ostavljao je utisak da nas dvojica u neku ruku delimo isto mišljenje, ni on ni ja nismo uzimali Luisa suviše ozbiljno.

– Priča se da je to ono što s vremena na vreme hvata kućevlasnike srednje klase – reče Bobi.

– Ali većina jednostavno prilegne i pusti da to osećanje prođe.

– I kad većina prilegne, nađe se na Vudlonu pre nego što pomisli da ponovo ustane – odgovori Luis.

– Uvreženo mišljenje je da će se čovek kad-tad vratiti u formu, kao kada je bio u drugom srednjoškolskom timu i morao da istrčava sve one brze sprintove. Nekolicina povremeno džogira. Ali ko još trči sprint? Ko se spušta rekama?

– Eto, imaš priliku da se spustiš niz jednu – reče Luis.

– Prilika se pruža ovog vikenda, ako možeš da uzmeš petak slobodno. Ili ćemo ići Ed i ja, ili sva četvorica. Ali morate mi reći sada da bih mogao da nabavim još jedan kanu.

Voleo sam Luisa i mogao sam već da vidim kako ponovo postajem žrtva njegovih nestalnih i upornih zanosa, koji su me ranije naveli da lovim lukom i streлом, mamim lisice i spuštam se u malu, odvratno hladnu pećinu u kojoj smo otkrili jednu mrtvu kristalizovanu žabu. Luis je bio

jedini kog sam poznavao a da je mogao da radi sa svojim životom upravo ono što želi. Neprekidno je govorio da će se odseliti na Novi Zeland, ili u Južnu Afriku, Urugvaj, ali je morao da bude u blizini zakupnog zemljišta koje je nasledio, pa zato nisam bio posebno uveren da će ikada otići. Ali u svojim mislima on je uvek odlazio nekud, uvek putovao, uvek radio nešto drugo. Ti postupci i mističnost razvili su u njemu nešto što je, uprkos svemu, na mene ostavljalo dobar utisak. Luis nije bio prosto samouveren; on je bio odlučan. Jedan od najboljih turnir-strelaca u ovoj državi i, čak i sada u trideset osmoj ili devetoj, jedan od najjačih ljudi s kojima sam se rukovao. Svakog dana je dizao tegove i gađao strelama s nekom posebnom vrstom naizmeničnog ritma, a rezultat svega toga bila je čvrstina, tolika da je mogao bez napora držati dvadeset sekundi posve zapet luk težak tridesetak kilograma. Jednom sam video kako je sa trideset i pet metara ubio prepelicu aluminijumskom ciljnom streloom, koja se u poslednji čas zabila u zadnja pera.

I tako, išao sam s njim kad god bi me pozvao. Imao sam luk, koji sam izabrao uz njegovu pomoć, i nešto malo drugorazredne opreme; bilo je uživanje pešačiti s Luisom kroz šume, kada je vreme lepo, kao što i inače jeste u našem delu Juga u toku sezone lova. Zbog prijatnog krajolika i zbog Luisa, voleo sam poljsko streljaštvo više i od golfa, zajedno s nejasnom nadom da ću jednog dana ubiti jelena. Ipak, pravi razlog bio je Luis. Od svih ljudi koje sam poznavao, samo on je bio odlučan da nešto izvuče iz života, a imao je i sredstva i volju da to učini, i

mene je zanimalo, poput eksperimenta, da vidim kako će sve to ispasti.

Nisam sklon filozofiranju. Ali imao sam dobar predočećaj u vezi sa ovim putovanjem. Posle tolikog gadanja papirnih slika jelena, bilo je uzbudljivo razmišljati o susretu sa živim primerkom.

– Kako zapravo možemo doći do reke? – upita Dru Balindžer.

– Ovde gore – odgovori Luis – upravo iza ovog uzvišenja nalazi se mali bezvezni gradić Ori. Možemo da se zaustavimo tamo i izađemo u Eintriju dva-tri dana kasnije. Ako dođemo do vode u petak, negde pred sumrak, možemo da se vratimo nazad u nedelju oko tri posle podne, možda baš na vreme za drugo poluvreme utakmice na TV-u.

– Mene brine jedna stvar – reče Dru. – Mi zapravo ne znamo u šta se upuštamo. Niko od nas nema pojma o šumama ili rekama. Zadnji čamac u kojem sam sedeо bio je „kris-kraft” mog tasta, gore na jezeru Bodi. Ja uopšte ne mogu da veslam u pravom smeru, a kamoli da upravljam svojim ili bilo čijim drugim kanuom. Šta uostalom ja imam da tražim gore u tim brdima?

– Slušaj – reče Luis upirući prstom u njega – bićeš u većoj opasnosti večeras na auto-putu dok budeš vozio kući nego ikada na reci. Neko uvek može da ti iseče put, ko zna?

– Mislim – poče Bobi – sve mi to izgleda pomalo suludo.

– U redu – odgovori Luis. – Dopusti da ti nešto objasnim. Šta ćeš raditi danas posle podne?

DŽEJMS DIKI

– Pa – reče Bobi, zamislivši se za trenutak. – Verovatno ču se sastati s par novih ljudi u vezi sa investicionim fondom. Treba da sastavim i zavedem neka dokumenta.

– A ti, Dru?

– Sastanak s trgovačkim putnicima. Treba da napravimo proračun kako bismo ustanovili ko šta radi i gde smo u manjku. Pokušavamo da pronađemo način kako da poboljšamo prodaju osvežavajućih pića, kao i uvek. Ponekad prodaja raste, a nekad pak pada. U ovom trenutku ide prilično sporo.

– Ede?

– O – rekoh – nekoliko fotografija za Kitsovу fabriku tekstila. „Kit’n britčis”. Zgodna cica u našim pantalonama koja mazi mačkicu. Prava pravcata maca, kapiraš.

– Šteta – reče Luis i naceri se, iako se činilo da on nije posebno uživao u razgovoru o seksu. Luis je dokazao šta je hteo, a da ništa nije rekao o poslepodnevnu. Osvrnuo se po prigradskom baru, a potom se nalaktio, čekajući drugu dvojicu da odluče.

Mislio sam da oni verovatno neće ići. Zadovoljni svakodnevicom, nisu se dosađivali poput Luisa i mene, pogotovo Bobi, koji je, čini se, uživao u svom načinu života. Verujem da je došao iz nekog drugog dela Juga, možda iz Luizijane, i otkad je živeo ovde – u svakom slučaju, otkako ga poznajem – dobro mu je išlo. Veoma društven, Bobi se ne bi ljutio ako bi neko rekao da je pljunuti trgovачki putnik. Govorio je da voli ljude, a i većina njih je volela njega – neki iskreno, a neki zato što je bio neženja i poželjan gost na večeri ili nekoj zabavi. Išao je svuda. Kuda god da sam išao, uvek bih ga video krajčkom oka,

izbavljenje

sreo u prolazu. Ako bih se našao u koloni automobila ili u samoposluzi, bio sam siguran da će ga sresti; kada bih pomislio da će ga videti, to bi se i desilo, a kada nisam to očekivao, opet bih naleteo na njega. Bobi je bio prijatno, površno ljudsko biće, iako ne mogu zaboraviti da je na jednoj zabavi gotovo eksplodirao. Još uvek ne znam uzrok, ali njegovo lice bilo je poprimilo strašan izraz, poput besa nekog nemoćnog kralja. Jedan jedini put.

Dru Balindžer je bio jednostavan, miran čovek, posvećen porodici, posebno svom malom dečaku Poupu, koji je na čelu imao nekakav rogoliki krvavi plik, oko kojeg je rasla obrva, terajući čoveka da shvati prave užase biologije. Dru je radio kao nadzornik prodaje u velikoj kompaniji bezalkoholnih pića, kojoj je bio predan i dušom i srcem. Držao je primerak istorije kompanije na stočiću u dnevnoj sobi, i jedan jedini put da sam ga video besnog bilo je kada je novija, suparnička kompanija tvrdila da su njena bezalkoholna pića dijetalna. „Majku im lažljivu”, uzviknuo je. „Imaju isto toliko kalorija kao i mi; možemo to da dokažemo.”

Luis i ja smo drugačiji, iako se međusobno razlikujemo. Ja uopšte nisam imao njegove porive ili opsesije. Luis je htio da bude besmrтан. Imao je sve što život pruža, a ipak nije mogao da funkcioniše. Nije mogao da podnese da sve ostavi niti da posmatra kako mu starost sve odnosi, jer dotad bi možda uspeo da pronađe ono što želi, nešto što je moralo da bude tamo i što je moralo da se podvrgne njegovoj volji. Pripadao je onoj vrsti ljudi koja je koristila svako sredstvo – dizanje tegova, dijetu, vežbanje, pomoćne priručnike od taksidermije do moderne umetnosti – da

očuva i usavrši svoje telo i um, da se uzdigne iznad vremena. A ipak, bio je prvi koji se izlagao opasnosti, kao da je teret vlastite mučne besmrtnosti bio pretežak, pa je želeo da ga se otarasi pomoću nekog nesrećnog slučaja ili događaja koji bi drugima izgledao kao nesrećni slučaj. Pre dve-tri godine sableo se u šumi i puzao četiri kilometara do kola, a onda se odvezao kući držeći štap na papučici za gas umesto noge, jer mu je gležanj bio ozbiljno polomljen. Posetio sam ga u bolnici, zato što me je bio zvao da tumaramo šumama zajedno, što sam zbog obaveza odbio, i pitao sam ga kako se oseća. „Ovo je pravi luksuz”, rekao je. „Neko vreme neću morati da dižem tegove ili udaram džak.”

Pogledao sam ga krajičkom oka. Ličio je na jastreba, ali na neku posebnu vrstu jastreba. Umesto lica, koje kao da je bilo naopako nasadeno, činilo se da ga je neko rukama oblikovao sa strane u jedan izduženi, veliki nos. Imao je crvenkastožutu kosu s prosedom površinom na temenu, tamo gde su druge dlake bile tamnije.

– Vidi, vidi – kazao je. – Ko bi rekao?

Bilo mi je drago što idem. Dok sam razmišljao o Druu i njegovom proračunu, postajao sam svestan vlastitog poslepodneva. Svetla u ateljeu su se upalila protiv moje volje, kad začuh šuštanje novina pod nogama. Mogao sam se uveriti kako izgleda model, iako sam je već video na fotografiji s nekog lokalnog izbora za mis u obližnjem gradiću. Stajala je u drugom redu, zaokružena crvenom olovkom mog kolege Tada Emersona. Stupio je u kontakt s njom preko novina i trgovinske komore i doveo je u „Kits mils”, gde je ostavila dobar utisak. Kitsova agencija,

izbavljenje

čije smo usluge koristili, takođe je pozitivno reagovala i nameravala da je zaposli, uprkos mišljenju računovođe da nije „sasvim profesionalna”. Trebalo je da bude skoro pa običan, ali lep centar hiljadu odluka i kompromisa koji će na kraju završiti u malotiražnom trgovачkom časopisu, nalik mnogim drugim reklamama u njemu. Radovao sam se odlasku s Luisom jer sam već sada mogao da zamislim kakva će biti i šta ćemo učiniti s njom, rad na oglasu oko koga ću se satima dosađivati, beskrajne čarke sa agencijom, nalog za isplatu i nepotrebne detalje u vezi s knjigovodstvom i svim ostalim. Imajući na umu tu neobičnu vezu između mog vremena s Luisom i moje svakodnevice, ponovo sam pogledao na kartu, ali sada kao da se ispred mene nalazio nacrt reklame.

Kao crtež, karta zasigurno i nije bila nešto posebno. Izdignuto zemljiste, prikazano u žuto-smeđim i čak svetlijim smeđim tonovima, vijugalo je kroz različite nijanse i oblike zelenog. Na karti nije bilo ničeg što bi, na jednom ili drugom mestu, privuklo nečiju pažnju. Pa ipak, oko nije moglo da zanemari celinu; na karti je postojala neka vrsta sklada. To je zato, pomislio sam, što ova karta pokušava da prikaže stvari onakve kakve jesu. A i zato što predstavlja ono što će se uskoro zauvek promeniti. Tu, kraj moje leve ruke, probiće na papir nova boja, plava. Pokušao sam usmeriti misli tamo i nigde drugde, i zamisliti samo jedan detalj koji, ako ga ne vidim tog vikenda, neću nikada više; pokušao sam da predočim sebi oko jelenia među lišćem, sebe kako dižem jedan jedini kamen. Svet tako lako nestaje.

– Ja ću ići – javi se Dru – ako mogu da ponesem „martina”.

DŽEJMS DIKI

– Naravno, ponesi – odgovori Luis. – Bilo bi u neku ruku dobro da čujemo malo muzike, tamo gore u onoj divljini.

Bez ikakvog prirodnog talenta, što bi on sam odmah priznao, ali iz neke čiste ljubavi, Dru je veoma dobro svirao. Svirao je gitaru i bendžo – posebno gitaru – već dvanaest godina i mogao je da odsvira zaista teške stvari: Gari Dejvis, Dejv van Ronk, Merl Trevis, Do Votson.

– Nabavio sam od nekog školarca pokrpljenog „martina” – nastavi Dru. – Bez brige, ne bih poneo ono najbolje što imam.

– U redu, dragi moji primitivci – reče Bobi. – Ali ja insistiram na nekim zemaljskim užicima; to jest, na piću.

– Ponesi sve što želiš – reče Luis. – Zaista, osećaj sputanja niz beličastu vodu dok si pripit ne treba propustiti.

– Nosiš svoj luk? – upitao sam Luisa.

– Nego šta – odgovori. – I ako neko od nas ustreli jelena, možemo da pojedemo meso, obradimo kožu i preparamo glavu, a ja ću osušiti kožu i okačiti glavu.

– Priprema za nuklearnu katastrofu, a? – reče Bobi.

– I to najbolja.

Zvučalo je primamljivo, iako sam znao da lov u ranu jesen znači krivolov. Ali takođe sam znao i da će Luis učiniti ono što je rekao; to su bile neke od stvari koje je naučio.

Konobarica u providnim, mrežastim čarapama i tesnoj bluzi neprestano je zurila u kartu. Bilo je vreme da kreneмо. Luis je podigao dve krigle i karta se odmah zatvorila.

– Možeš li da uzmeš svoja kola, Dru? – upita Luis dok smo ustajali.

– Svakako. Jedna su moja, a moj sin je premlad za dozvolu.

– Ed i ja ćemo vas čekati u petak ujutru, oko pola sedam, kod novog Vilovog tržnog centra, tamo gde Ulica Vilsferi izlazi na auto-put. Večeras ću nazvati Sema Stajnhauzera da vidim u kakvom je stanju njegov kanu. Većinu stvari imam. Obujte patike. Ponesite piće i dobru volju.

Izašli smo.

Išao sam osunčanom ulicom i razmišljao. Kasnio sam malo, ali to i nije bilo tako bitno. Tad i ja smo radili „bez znoja“ – fraza koju je Tad jednom skovao i zadovoljno promatrao kako se širi gradom i ubrzo vraća k nama. Kupili smo atelje pre desetak godina od čoveka – sada sedamdesetogodišnjaka – koji ga je osnovao i koji je sada konačno ispunio svoj životni san, da crta portrete turista u Kuernavaki. Na neki način, bilo je zadovoljstvo raditi u Emerson-Džentriju, barem ako ga uporedimo sa drugim studijima po gradu. Tad je uznapredovao u solidnog poslovnog čoveka, a ja sam, kao grafički konsultant i direktor, takođe bio iznad proseka. Studio je bio pun prosedih, prijatnih ljudi koji su okušali sreću u Njujorku i vratili se natrag na Jug da tu rade i umru. Bili su sposobni, iako mi nismo zahtevali visoku normu; a kada nisu radi li na skicama i otiscima, sedeli bi pred pločom za crtanje, zavaljeni unazad s rukama iza glave, i zurili u prazno. Ponekad bismo imali momke koji su tek završili školu za primenjenu umetnost – ili, veoma retko, tehničku školu – koji bi jednom u šest meseci imali zapanjujuće dobru ideju za nacrt, a potom ostatak vremena dolazili sa isfor siranim besmislicama. Nijedan od njih ne bi ostajao dugo;

ili su nas koristili da bi stekli neko iskustvo i zatim krenuli u potragu za boljim poslom, ili su se samo prošetali kroz studio da bi na kraju pokušali nešto drugo. Otkako smo Tad i ja preuzeли radionicu, uzeli smo još par ljudi koji su sebe smatrali pravim umetnicima i kojima je, kako su to oni otvoreno mislili, to nadničarenje omogućivalo da se preko vikenda, uveče, ili tokom praznika posvete vlastitom radu. Oni su najžalosnije izgledali; žalosnije od bivšeg kopilota bombardera koji sada crta džakove za đubrivo; žalosnije od mladog postdiplomca u školi za primjenjenu umetnost koji shvata da mora da napusti posao jer nema nikakvu mogućnost za napredovanje. Jedan od njih bio je lokalac, momak srednjih godina: u svom kutku je držao okačene kopije Utrila i pokušavao da ostavi utisak čoveka koji je tu na privremenom radu ili tek onako, usput, ali koga će pamtitи kada ode. Međutim, on ne bi nikada otišao da smo ga zadržali. Kada smo ga pustili, otišao je na neko vreme u drugi studio, a onda jednostavno nestao. Nikada nisam video čoveka koji se tako strasno interesuje za umetnost. Drugačiji od Luisa, on je imao samo jedno interesovanje, ubeđen da ima talenta da bude više od lokalnog umetnika. Prezirao je lokalne umetnike i vikend-slikare i stalno odbijao da ide na njihove izložbe. Uvek je govorio o primeni Brakove tehnike kolaža na reklamne skice koje smo pripremali za knjige o đubriva i fabrike za proizvodnju drvenih vlakana, osećao sam ogromno olakšanje što sam se konačno ratosiljao tih razgovora.

Studio je sam po sebi delovao pristojno, zbog čega sam bio zadovoljan. Nisam uopšte osećao potrebu da

Izdavač: Blum izdavaštvo, Nova Varoš
Sedište redakcije: Kablarska 27a, Beograd
Mail: blum.izdavastvo@yahoo.com
Štampa: Caligraph, Beograd, 2019.
Tiraž: 1000
ISBN: 978-86-6070-004-1

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

ДИКИ, Џејмс, 1923-1997

Izbavljenje / Dzejms Diki ; sa engleskog preveo Mario Suško.
- Nova Varoš : Blum izdavaštvo, 2019 (Beograd : Caligraph). - 268 str.
: ilustr. ; 21 cm. - (Edicija Kirka / [Blum izdavaštvo])

Prevod dela: Deliverance / James Dickey. - Tiraž 1.000.
- Dzejms Diki: str. [2].

ISBN 978-86-6070-004-1
COBISS.SR-ID 279409420